

Det tabte land

- den store fortælling om magten over det danske landskab

Anmeldt af lektor Søren Munch Kristiansen, Geologisk Institut, Aarhus Universitet.

■ En ny bog – *Det tabte land* af Kjeld Hansen – rejser nogle spændende og tankevækkende spørgsmål om, hvorfor det danske landskab i dag næsten udelukkende er landbrugsland – og det er overraskende og langtfra rar læsning.

Hvem ved f.eks., at afvandingerne af vore søer og fjorde ofte er sket imod landmændenes vilje? De såkaldte landvindings- og afvandingsprojekter har nemlig stort set altid været helt eller delvist finansieret af staten, da det ikke var rentabelt for lodsejerne at bekoste anlæggene selv. Dette faktum virker paradoksalt i dag, hvor vi (igen) bruger hundredvis af millioner på de samme områder – nu blot for at "naturgenoprette".

Bogen handler således om hvordan vores landskab blev omformet fra det, som isen efterlod og til det intensivt udnyttede og ensartede land, vi kender i dag. Det er således historien om afvandingen, dræningen og kultivering, som er skrevet i et letforståeligt sprog og som en slags roman. Egentlig lyder det tørt, men forfatteren formår at sætte ansigter på personer og derved gøre historien nærværende.

For folk med interesse for det danske landskab er bogen en interessant gennemgang af en lang række af de store projekter, som har fjernet vore søer, rettet åerne ud og ændret kysterne til ukendelighed. Bogen starter helt tilbage i 1600-tallet med de første spæde afvandingsforsøg og forsætter op igennem 1800-tallet, hvor hovedparten af dræningerne af søer, moser og enge foregik.

Den gennemgår især perioden fra 1940'erne og frem til i dag, hvor forfatteren er særligt kritisk overfor Det Danske Hedeselskabs rolle i kultiverin-

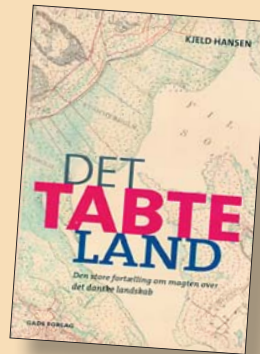
gen. Især efter at udemokratiske særlove under – og faktisk også efter – anden Verdenskrig gav dem stort set frit spil til at forvalte landskabet. Her fremstilles især deres mangeårige direktør Niels Basse som den store skurk.

Der gennemgås en lang række eksempler på, hvordan alle andre samfundsinteresser har været underkastet kravet om mere landbrugsjord. Og ofte på trods af omfattende protester fra naboer, lodsejere, videnskabsfolk og fiskere. Her kan nævnes Filso og Skjern Å, som begge gennemgås udførligt, hvilket ikke er rar læsning.

F.eks. vidste Hedeselskabets projekterende ingeniører på Skjern Å-projektet udmærket, at projektet ikke var rentabelt eller langtidsholdbart, og at det ville medføre omfattende ødelæggelse af Ringkøbing Fjord. Men folkene bag beslutningen argumenterede for, at "sagen" med at skaffe landbrugsjord helliger midlet, og at gener som fiskedød mv. kun er naturligt. Og denne holdning har faktisk været fremherskende i Staten lige indtil begyndelsen af 1980'erne, hvor Danmarks Naturfredningsforening formåede at ændre holdningen.

Men der er et par hjertesuk efter at have læst bogen. En bog på 820 sider er lige vel lang – det burde kunne klares med færre ord. Især da tonen til tider er noget tendentøs over for aktørerne, som sandsynligvis ikke har ageret anderledes end mange andre af samfundets beslutningstagere gjorde dengang.

Historien om afvandingen af de små moser, søer og våde enge, synes jeg, er lidt for dårligt behandlet, selvom dette har omfattet 2/3 af landet og givetvis har medført de mest omfattende tab af dansk natur. Men det er jo

ikke så spektakulært som landvinding af f.eks. det Sydfynske Øhav eller Skjern Å.

Endelig mangler jeg som læser at få hjælp til at få overblikket over emnet. F.eks. i form af et par tabeller og figurer i starten, som viser, hvor meget der er drænet, og hvor meget der er indvundet igennem tiden. Dette ville styrke argumentationen betragteligt, så f.eks. Hedeselskabets frie tøjler fra 1940 til 1970'erne kunne anskueliggøres i absolutte tal. På side 766 gemes dog en simpel opgørelse, men kun over landvindingen. En tidslinje med alle de store og små projekter samt en kort biografi over det omfattende persongallerier kunne også hjælpe.

Alt i alt er bogen imidlertid meget interessant læsning og kan anbefales. For geologer har den dog – som sædvanlig, når det er Danmarks natur, der debatteres – et klart biologisk sigte og forståelsesramme. Men for dem, som ønsker at forstå det nuværende landskab og ønsker at bevare, beskytte og genskabe det, så er bogen oplagt læsning.

Kjeld Hansen: "Det tabte land", Gads Forlag 2008. 848 sider. Indbundet og illustreret. Pris: 399 kr. ISBN: 978-87-12-04373-7 ■

Anmeldelsen har været bragt i *Geologisk Nyt*. Kjeld Hansen har modtaget Fagbogsprisen 2008 for "Det tabte land". Prisen uddeles af Dansk forfatterforening.

Alt er relativt

»Denne bog indeholder næsten alt, hvad du bør vide om naturvidenskab - og måske også lidt, du ikke bør vide«. Sådan præsenteres den nys udkomne bo *Alt er relativt* i al beskedenhed af forlaget. Bogen er skrevet af biologen Jørn Madsen og fysikeren Anders Smith, som kaster et blik på den moderne naturvidenskabs mange emnefelter.

Jørn Madsen og Anders Smith: *Alt er relativt*. Gads forlag 2008. 368 sider, 269,- kr.

Den nydelsesfulde hjerne

I denne nye bog i miniformat beskriver professor Morten L. Kringsbach, hvordan forskningen i nydelse og begær kan være en nøgle til at forstå, hvordan vores hjerne er indrettet og hvordan vores livskvalitet kan forbedres. Den nydelsesfulde hjerne tager udgangspunkt i Morten L. Kringsbachs forskning og beskriver de seneste landvindinger inden for hjernevidenskaben. Morten L. Kringsbach: *Den nydelsesfulde hjerne*. Gyldendal 2008. 224 sider, 249,- kr.

Darwinkalenderen 2009

Det er Darwin-år næste år, hvor verden fejrer Darwins 200-års fødselsdagsår. Hvis man skulle gå hen og glemme det, kan man jo anskaffe sig en passende reminder, der dagligt minder én om sagen. Darwinkalenderen 2009 indeholder et citat og en illustration for hver af årets 365 dage.

Peter C. Kjærsgaard og Darwin i Danmark. *Darwinkalenderen 2009*. Forlaget Frydenlund 2008. 366 sider, 199,- kr.